

7. Komentář k instrukci *Dignitas connubii* (pokračování)

PŘELOŽIL: MGR. ŠTĚPÁN ŠTASTNÍK
advokát DCS v Brně

Titulus I
DE FORO COMPETENTI

Stat' I.
PŘÍSLUŠNOST SOUDU

Čl. 8

Výhrada papeže

§ 1. Ipsius Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi causas nullitatis matrimonii eorum qui supremum tenent civitatis magistratum et alias causas nullitatis matrimonii quas Ipse ad suum advocaverit iudicium (cf. can. 1405, § 1, nn. 1, 4).

§ 1. Pouze papež má právo soudit v záležitostech neplatnosti manželství nejvyšších představitelů států, stejně jako těch, kterých se ujal, aby je rozhodnul (srov. kán. 1405, § 1, nn. 1, 4).

§ 2. In causis de quibus in § 1, aliorum iudicum incompetencia est absoluta (cf. can. 1406, § 2).

§ 2. V záležitostech jmenovaných v § 1 jsou jiní soudci absolutně nepřislušní (srov. kán. 1406, § 2).

1. Pokud se týká manželských věcí vyjímá, čl. 8, § 1 určité případy z příslušnosti diecézních a interdiecézních soudů; § 2 nařizuje důsledek absolutní nepřislušnosti v případě nerespektování této papežské výhrady.
2. Papež si sám vyhrazuje soudní věci těch, kdo vedou stát. Jestliže mají být odebrány také jiné osoby z jurisdikce diecézního soudnictví z politických nebo církevněpolitických důvodů, má k tomu dojít podle § 1.
3. Je vždy na vůli papeže, na základě jeho jurisdikčního primátu, zda odejme řízení vlastním příslušným soudcům a podrobí je vlastní soudní pravomoci. Přiměřeně kán. 1417, § 2 CIC však pomine jurisdikce soudce, který začal dříve, teprve když dal Apoštolský Stolec na vědomí, že si papež věc přivlastnil. Potom ovšem nastupuje absolutní nepřislušnost (§ 2).
4. U prohřešků proti výlučné příslušnosti papeže podle čl. 8, § 1 tu je absolutní nepřislušnost jiného soudce (§ 2). Ta znamená, že eventuálně činnému soudci, který se stal nepřislušným, chybí *potestas iudicialis*, takže jeho jednání způsobuje jen zdání rozsudku, který ale může být odstraněn stížností na neplatnost podle čl. 270, °1.
5. Absolutní neplatnost soudce může být platně uvedena účastníky řízení cestou námítky podle čl. 77, § 1 v každém stádiu řízení. Je-li námitka odůvodněná, musí to soudce – stejně tak pokud se sám sezná absolutně nepřislušným – vyložit a proces zastavit (srov. čl. 79).

6. Absolutní nepřislušnost soudce může v *průběhu* započatého procesu vyvstat jen v těch případech, ve kterých si papež přivlastní věc podle § 1. Soudce může pokračovat v řízení, dokud mu to Apoštolský Stolec neoznámil (čl. 28).

Čl. 9

Absolutní nepřislušnost

§ 1. Incompetentia iudicis est etiam absoluta:

§ 1. Absolutní nepřislušnost soudce také nastává:

1° si causa legitime pendet apud aliud tribunal (cf. can. 1512, n. 2);

1° jestliže záležitost byla zákonně podána u jiného soudu (srov. kán. 1512, n. 2);

2° si non servetur competentia ratione gradus vel ratione materiae (cf. can. 1440).

2° jestliže se nezachová příslušnost podle stupně nebo podle povahy věci (srov. kán. 1440).

§ 2. Ideo incompetentia iudicis est absoluta ratione gradus si eadem causa, postquam lata fuerit sententia definitiva, iterum in eadem instantia pertractetur, nisi forte sententia nulla declarata fuerit; ratione autem materiae, si causa nullitatis matrimonii cognoscatur a tribunali, quod tantummodo causas alius generis definire valet.

§ 2. Absolutní nepřislušnost soudce podle stupně je tehdy, pokud je totožná záležitost po vynesení konečného rozsudku opět projednávána v tomtéž stupni, ledaže byl rozsudek prohlášen za neplatný; absolutní nepřislušnost podle povahy věci je tehdy, pokud je záležitost neplatnosti manželství projednávána soudem, který může rozhodovat pouze záležitostmi jiného druhu.

§ 3. In casu de quo in § 1, n. 2, Signatura Apostolica iusta de causa examen causae tribunali secus absolute incompetenti committere potest (cf. Pastor bonus, art. 124, n. 2).

§ 3. V případech jmenovaných v § 1, ° 2 může Apoštolská signatura ze spravedlivého důvodu přenést projednávání záležitosti na jinak absolutně nepřislušný soud (*Pastor bonus*, čl. 124, n. 2).

1. Čl. 9 sdružuje různá ustanovení CIC o absolutní nepřislušnosti a z obecných principů dovádí k důsledkům v § 2. V § 3 je konkretizována kompetence Apoštolské Signatury pro tento komplex otázek.
2. Jedna věc neplatnosti manželství nemůže současně napadnout na dvou soudech. To se vyplývá z kán. 1415 CIC, pročez mezi dvěma současně příslušnými soudy je oprávněn rozhodnout jeden soud, pokud jako první předvolal žalovanou stranu. Toto předvolání působí zahájení věci a přidělení k odpovídajícímu soudu (srov. čl. 129). Takto vytvořena příslušnost jednoho soudu působí absolutní nepřislušnost všech ostatních (§ 1, °1).
3. Co je „záležitostí neplatnosti manželství“, vyplývá z pojmu formální konformity dvou rozsudků podle čl. 291, § 1. Podle něj se určuje tatáž věc podle třech prvků:
  - titíž partneri, tedy manželé;
  - totéž manželství;
  - tentýž důvod neplatnosti v hmotněprávním smyslu.

Pokud tedy aspiruje druhá žaloba s identickými prvky, jedná se o „tutéž záležitost“.

4. Zahájení věci u jednoho soudu, který správně předvolal, může ještě odpadnout, pokud se s úspěchem podá námitka relativní nepřislušnosti (srov. čl. 789, § 1). Instrukce nejeví zachovat „ilegitimnost“ přijetí věci vzdor relativní nepřislušnosti, neboť podle čl. 10, § 3 je soudce příslušný, pokud není námitka nepřislušnosti podána před stanovením předmětu sporu; proti prohlášení příslušnosti senátem z podnětu takové námitky se nelze odvolat (srov. čl. 78, § 2). Toliko v případech jmenovaných v kán. 1457, § 1 CIC by smělo být předvolání nežalující strany nezákonné: soudce je trestně postižitelný v těch případech, kdy přijme k rozhodnutí případy, ačkoliv nestojí po boku žádný právní titul. Trestně postižitelným se podle kán. 1321, § 2 CIC stává, jen pokud činnost započal s rozvahou, to znamená se znalostí své nepřislušnosti.
5. Porušení instančního postupu vede k absolutní nepřislušnosti (§ 1, °2). Řízení může být platně dovedeno do vyšší instance, jen pokud jsou zachována pravidla čl. 25 a 27. Doposud by jen bylo podle norem CIC otázkou, který soud by byl příslušný pro druhé rozhodnutí o žalobním důvodu nově uvedenému v odvolacím stupni (srov. kán. 1683 CIC). Čl. 268, § 2 na to dává odpověď, že by měl rozhodovat soud třetího nebo vyššího stupně. Instanční postup zůstává tedy určen prvostupňovým soudem v této manželské věci; nový žalobní důvod nezakládá vlastní instanční postup. Tím se potvrdil list prefekta Apoštolské Signatury oficiálovi Mnichova a Freisingu z 19. 9. 1992 (19.623/87 C.P.).
6. § 2 jmenuje dva další důvody absolutní nepřislušnosti, které jsou velmi odlišného druhu. Nejdříve se objasní, že soud, který rozhodl o nějaké záležitosti neplatnosti manželství, nemůže ještě jednou tutéž věc projednat a rozhodnout, a to ani aby jinak rozhodl – to vylučuje čl. 259, ani aby dosáhl druhého souhlasného rozsudku. Instrukce pomýšlí na tento poslední případ, protože absolutní nepřislušnost pro takové řízení odvodňuje s „ratio gradus“.
7. Druhý důvod nepřislušnosti jmenovaný v § 2 je dán, jestliže soud není příslušný pro záležitosti neplatnosti manželství na základě možné specializace. To připadá v úvahu, pokud více biskupů ustavilo společný interdiecézní manželský soud, který je příslušný jen pro záležitosti neplatnosti manželství, takže ostatní materie zůstává u příslušných diecézních soudů (srov. kán. 1423, § 2 CIC). Tyto diecézní soudy jsou pak pro posuzování záležitostí neplatnosti manželství absolutně nepřislušné.
8. Kompetence Apoštolské Signatury podle čl. 124, °2 *Pastor bonus* obsahuje také oprávnění přikázat k projednání a rozhodnutí jednotlivých věcí soudy, které jsou samy o sobě nepřislušné.

Čl. 10

Příslušný soud

§ 1. In causis de matrimonii nullitate, quae non sint Sedi Apostolicae reservatae vel ad eandem advocatae, in primo iurisdictionis gradu sunt competentia:

§ 1. V záležitostech neplatnosti manželství, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci, nebo kterých se neujal, aby je rozhodl, je v prvním stupni příslušný:

1° tribunal loci in quo matrimonium celebratum est;

1° soud místa, kde bylo manželství uzavřeno;

2° tribunal loci in quo pars conventa domicilium vel quasi-domicilium ha-

2° soud místa trvalého nebo přechodného bydliště žalované strany;

bet;

3° tribunal loci in quo pars actrix domicilium habet, dummodo utraque pars in territorio eiusdem Episcoporum conferentiae degat et accedat consensus Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui prius ipsam interroget, num quid excipiendum habeat;

3° soud místa trvalého bydliště žalující strany, jestliže obě strany bydlí na území téže biskupské konference a soudní vikář trvalého kanonického bydliště žalované strany po projednání s ní s tím souhlasí;

4° tribunal loci in quo de facto colligendae sunt pleraeque probationes, dummodo accedat consensus Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui prius ipsam interroget, num quid excipiendum habeat (cf. can. 1673).

4° soud místa, v němž se ve skutečnosti provede většina důkazů, jestliže s tím souhlasí soudní vikář trvalého bydliště žalované strany, když se jí předem dotázal na námitky (srov. kán. 1673).

§ 2. Incompetentia iudicis cui nullus ex his titulis suffragatur, dicitur relativa, salvis utcumque praescriptis de incompetentia absoluta (cf. can. 1407, § 2).

§ 2. Relativní nepřislušnost soudce vzniká tím, že pro příslušnost není žádný z uvedených právních důvodů, při zachování předpisů o absolutní nepřislušnosti (srov. kán. 1407, §2).

§ 3. Si incompetentia relativa ante dubium concordatum non excipitur, iudex ipso iure fit competens, salvo tamen can. 1457, § 1.

§ 3. Jestliže nebyla uplatněna námitka relativní nepřislušnosti před stanovením formulace pochybnosti, stává se soudce samým právem příslušný, při zachování kán. 1457, § 1.

§ 4. In casu incompetentiae relativae Signatura Apostolica potest iusta de causa prorogationem competentiae concedere (cf. Pastor bonus, art. 124, n. 3).

§ 4. V případě relativní nepřislušnosti může Apoštolská signatura poskytnout ze spravedlivého důvodu rozšíření příslušnosti (srov. *Pastor bonus*, čl. 124, n. 3).

1. § 1 obsahuje základní pravidlo pro příslušnost v prvním stupni, kterou je třeba použít vždy, pokud není odůvodněna příslušnost Apoštolského stolce ve smyslu čl. 8.
2. Nerespektování pravidla příslušnosti podle čl. 10, § 1 vede k relativní nepřislušnosti soudce. Ta nespočívá na nepřítomnosti *potestas iuducialis*, nýbrž v nerespektování systémového pořádku. *Potestas iuducialis* je vztažena teritoriálně, a nikoliv věcně. Kdo má soudní moc, může ji vykonávat uvnitř diecéze, pro jejíž službu je ustanoven, a to platně také pro záležitosti, pro něž není dán žádný důvod příslušnosti. Ovšemže jedná v takovém případě nedovoleně.
3. Relativní nepřislušnost prvostupňového soudce má význam jen potud, pokud může být platně uvedena procesními účastníky podle čl. 78, § 2. Nestane-li se tak před stanovením procesní otázky, je relativní nepřislušnost zhojena a zůstává bez následků pro platnost rozsudku (§ 3).
4. Čl. 10, § 1 připouští více příslušností soudu v záležitostech neplatnosti manželství, aniž by stanovil posloupnost. Při oslovení různých soudů oběma partnery je třeba

zachovat čl. 18. Mezi soudy podle § 1, °1 a °2 může žalobce svobodně volit, zatímco příslušnost soudů podle °3 a °4 je navázána na předpoklady.

5. Volně volitelný je podle § 1, °1 soud diecéze, v němž bylo manželství uzavřeno nebo interdiecézní soud podle čl. 23, který je zřízen pro příslušné diecéze. Ohraničení nastává ryze teritoriální. Platí také pro řízení o manželství, do nichž bylo vstoupeno jen před státem nebo před nekatolickými církvemi.
6. Volně volitelný je podle § 1, °2 soud diecéze, v němž má trvalé nebo přechodné bydliště strana, která nepodala žalobu. K pojmu bydliště atd. → kán. 102, §§ 1 a 2 CIC.
7. Aby mohl žalobce podle § 1, °3 jít k soudu místa svého bydliště (diecézní nebo interdiecézní soud), jsou nutné následující předpoklady:
  - pobyt obou partnerů v oblasti téže biskupské konference;
  - slyšení protistrany soudním vikářem, kterým se podle čl. 15, § 5 určuje: soudní vikář diecéze bydliště, případně diecézní biskup, ale ne soudní vikář interdiecézního soudu; to odpovídá odpovědi PCI ze 17. 5. 1986 (in AAS 78 [1986] 1323); °3 hovoří o tom, že strana by mohla mít *aliquid excipiendum*, a *exceptio* míní instrukce obecně námitku, zde třeba zaujatosti;
  - souhlas tohoto soudního vikáře.

Exaktní dodržení těchto pravidel Apoštolská Signatura ještě jednou důrazně přikázala obecným dekretem z 6. května 1993 (AAS 85 [1993] 969-970).

8. Volba místa soudu lepší důkazních možností, již nastupuje soud, který by nebyl příslušný podle žádného z dosud jmenovaných důvodů příslušnosti, je podle °4 navázána na tři předpoklady:
  - skutečně daná lepší přístupnost důkazů u dotčeného soudu (např. bydliště svědků); které důkazy se přitom zvažují, rozvádí čl. 14;
  - slyšení protistrany stejným způsobem a za stejných podmínek, jako u °3 (výše bod 7);
  - souhlas jmenovaného soudního vikáře.
9. Podle pravidel instrukce je také otázkou, zda žalobce, který chce jít k jednomu ze soudů jmenovaných v °3 nebo °4, musí sám požádat o souhlas příslušného soudního vikáře nebo zda je oslovený soud povinen se na tento souhlas dotázat. Musí se odpovědět, že příslušnost osloveného soudu vzniká teprve souhlasem, takže se o něj musí postarat žalobce, než se už obrátí vedle jinak příslušného soudu.

Pokud se ale žalobce obrátí přímo na soud, který je příslušný teprve skrze jmenovaný souhlas, neznamená to, že by mohl soud odepřít každou další činnost a uvědomit žalobce, že by se měl postarat o souhlas. Správně patří k pastoračním úkolům církevních manželských soudů, aby dávali každou potřebnou pomoc osobám hledajícím domáhajícím se práva, zde tedy mají samy požádat o souhlas, který je nutný pro další řízení k odůvodnění příslušnosti.

10. Pokud by byly požadavky § 1 °3 a 4 do té míry porušeny, že by soud věc přijal, ačkoliv by nebyl potřebný souhlas dotázán, nebo by byl souhlas podán bez slyšení protistrany, platí čl. 13, § 1: soud nemůže platně vést řízení.

Čl. 11

Důkaz bydliště

§ 1. Ad comprobandum canonicum partium domicilium et praesertim quasi-domicilium, de quibus in can. 102- 107, in dubio satis non est simplex declaratio ipsarum partium, sed requiruntur apta documenta sive ecclesiastica sive civilia vel, iis deficientibus, aliae probationes.

§ 2. Si vero asseritur quasi-domicilium acquisitum esse commoratione in territorio alicuius paroeciae vel dioecesis, coniuncta cum animo ibi manendi saltem per tres menses, peculiari cura videndum est num praescripta can. 102, § 2, reapse impleta sint.

§ 3. Coniux quacumque de causa perpetuo aut ad tempus indefinitum separatus non sequitur domicilium alterius coniugis (cf. can. 104).

§ 1. Ke stanovení trvalého a především přechodného bydliště stran, o nichž v kán. 102-107, nepostačí v případě pochybností jednoduché prohlášení dotyčné strany, nýbrž musí být předloženy vhodné církevní nebo světské listiny nebo, pokud tyto chybí, jiné důkazní prostředky.

§ 2. Jestliže se tvrdí, že přechodné bydliště bylo nabyto pobytem v místě farnosti nebo diecéze, spojeným s úmyslem zůstat tam po dobu alespoň tří měsíců, musí být s obzvláštní pečlivostí zjištěno, zda byl předpis kán. 102, § 2 skutečně naplněn.

§ 3. Manžel, odloučený z jakéhokoliv důvodu nastalo nebo na neurčitý čas, nenásleduje trvalé kanonické bydliště druhého manžela (srov. kán. 104).

1. Vzhledem k tomu, že bydliště nebo quasi-bydliště nežalující strany patří ke skutečností odůvodňujícím příslušnost, které mohou být změněny na základě úmluvy stran, klade zákonodárce hodnotu tomu, aby nebyly prováděny manipulace umožňující volbu příslušného soudu. Požaduje proto podrobný přezkum údajů, které byly předloženy k odůvodnění příslušnosti.
2. Bydliště ve smyslu kanonického práva, které se nevztahuje k občanské adrese, nýbrž se vztahuje k farnosti nebo alespoň diecézi, se podle kán. 102, § 1 CIC získává
  - pobytem ve farnosti nebo alespoň diecézi s úmyslem tam zůstat, pokud nevstoupí později nastalý důvod k vystěhování;
  - skutečným pobytem po pět let.
3. Quasi-bydliště, které může mít osoba také bez bydliště ve shora popsaném smyslu, které tedy nesmí být zaměňováno s přechodným bydlištěm podle státního práva, se podle kán. 102, § 2 CIC získává
  - pobytem ve farnosti nebo alespoň diecézi s úmyslem tam zůstat alespoň tři měsíce, pokud nenastane žádný důvod k vystěhování;
  - skutečným pobytem na tomto místě, který se protáhl přes tři měsíce.
4. S bydlištěm není vždy míněna skutečně trvající přítomnost, nýbrž fixované lokální přiřazení všedního vedení života.
5. Důkaz bydliště nebo quasibydlíště je zapotřebí provést jen v pochybných případech, tedy vždy, pokud si soudce, který má podle čl. 119 a 120 zkoumat svoji příslušnost, není jist, zda jsou údaje v žalobě případné nebo zda bydliště nebo quasi-bydliště možná nebylo odůvodněno, aby učinilo příslušným daný soud.

V takových případech si musí soudce nechat předložit listiny, které dokládají údaje stran. To nebude problematické pro bydliště, protože by mělo stačit potvrzení přihlášení resp. odpovídající údaj o bydlišti v občanském průkazu. Může být proveden také důkaz svědky.

6. Důkaz quasi-bydliště je stěžejí proveditelný listinami. K jeho odůvodnění postačuje úmysl zůstat na tomto místě tři měsíce: k tomu není nutné žádné pevné bydliště, neboť pokud např. má např. po tento čas co dělat pracovně na nějakém místě, kde nebydlí, může také např. využívat různé hotely; a také není zapotřebí, aby byl chtěn nepřetržitý tříměsíční pobyt, takže je asi také získáno quasi-bydliště, pokud osoba zamýšlí jezdit o víkendech do místa svého bydliště. K ujištění o tom, zda je skutečně odůvodněno quasi-bydliště, může dojít způsobem, že si soudce nechá objasnit důvody plánovaného pobytu a přezkoumá jejich opodstatněnost.
7. Podle § 3 nesdílejí bydliště žijící odloučení manželé. Kán. 104 CIC, k němuž se přihlíží, to říká pro případ právoplatného odloučení manželů. Tím je podle kán. 104 míněno církevně dovolené odloučení ve smyslu kán. 1152-1153 CIC.
8. Tentýž kán. 104 CIC zná kromě toho jiný oprávněný důvod pro vlastní bydliště manželů. Pree k tomu jmenuje práci, studium a „nepochybně také civilní rozvod“ (MK 104 bod 3). Aby měli rozvedení manželé – větší část stran, které usilují o proces ke zneplatnění manželství, je civilněprávně rozvedeno – ještě společné bydliště, to by mohla být výjimka, takže zpravidla data o bydlišti nežalující strany hrají roli jen pokud jde o důvod příslušnosti podle čl. 10, § 1, 2°.

Čl. 12

Změna bydliště

Causa pendente, mutatio domicilii vel quasi-domicilii coniugum competentiam tribunalis minime tollit aut suspendit (cf. can. 1512, nn. 2, 5).

Jestliže byla záležitost zahájena, nezpůsobuje změna trvalého nebo přechodného bydliště manžela ztrátu ani přeložení příslušnosti soudu (srov. kán. 1512, nn. 2, 5).

1. *zřejmě chybí text* příslušnost ustaluje, takže se jiné soudy stávají nepřislušnými (čl. 9, § 1, 1°).
2. Změna bydliště může vést k nepřislušnosti soudu jen tehdy, pokud k ní dojde mezi zkoumáním příslušnosti a předvoláním nežalující strany. Potom může být uplatněna námitkou podle čl. 78, § 1.

Čl. 13

Náležitosti souhlasu

§ 1. Condicionibus, de quibus in art. 10, § 1, nn. 3-4, nondum impletis, tribunal legitime procedere nequit.

§ 1. Jestliže nebyly splněny podmínky, o nichž v čl. 10, § 1, nn. 3-4, nemůže soud zákonně vést řízení.

§ 2. Hisce in casibus scripto constare debet de consensu Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui consensus praesumi nequit.

§ 2. V těchto případech musí být předložen písemný souhlas soudního vikáře místa trvalého bydliště žalované strany; tento souhlas nesmí být předpokládáný.

§ 3. Praevia auditio partis conventae ab eius Vicario iudiciali in scriptis vel oretenus fieri potest; quod si oretenus peragatur, documentum id attestans

§ 3. Předcházející slyšení žalované strany jejím soudním vikářem se může provést písemně nebo ústně; jestliže se provede ústně, musí příslušný soudní vikář vyhotovit

idem Vicarius redigat.

§ 4. Vicarius iudicialis domicilii partis conventae antequam consensum praestet, sedulo perpendere debet omnes causae circumstantias, praesertim partis conventae difficultates sese defendendi apud tribunal loci in quo pars actrix domicilium habet vel in quo pleraequae probationes colligendae sunt.

§ 5. Vicarius iudicialis domicilii partis conventae in casu non est Vicarius iudicialis tribunalis interdioecesani sed Vicarius iudicialis dioecesanus; si autem in casu particulari hic desit, Episcopus dioecesanus.¹⁶

§ 6. Si autem condiciones de quibus in §§ praecedentibus servari non possunt quia, diligenti inquisitione peracta, ignoratur ubi degat pars conventa, id in actis constare debet.

listinu, která to potvrzuje.

§ 4. Před udělením souhlasu musí soudní vikář žalované strany pečlivě uvážit všechny okolnosti záležitosti, především obtíže žalované strany při její obhajobě u soudu místa, kde má žalující strana trvalé bydliště, nebo u něhož se provede většina důkazů.

§ 5. Soudní vikář trvalého kanonického bydliště žalované strany není v tomto případě soudní vikář interdiecézního soudu nýbrž diecézní soudní vikář; jestliže takový v určitém případě chybí, diecézní biskup.¹⁶

§ 6. Jestliže nebudou moci být splněny podmínky, o nichž je pojednáno v předchozích §§, protože přes pečlivé pátrání není známo, kde bydlí žalovaná strana, musí to být zaznamenáno v aktech.

¹⁶ SROV. PAP. KOM. PRO AUT. INTERP. CIC, Responsum z 28. února 1986, in *AAS* 78 (1986) 1323.

1. Soud nemůže vést platně řízení

- pokud soudní vikář, který musí dát svůj souhlas podle čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4, nebyl dotázán; dotčený soud je v tomto případě nepřislušný, neboť souhlas patří k podmínkám příslušnosti;
- pokud tento soudní vikář nedal svůj souhlas; také z toho následuje nepřislušnost dotčeného soudu;
- pokud byl odpovídající soudní vikář dotázán, ale dál ze své strany souhlas aniž by vyslechl stranu; jeho souhlas je neplatný (srov. kán. 127, § 2, ^o2 CIC) a tím je dotčený soud nepřislušný.

2. Nepřislušnost soudu je relativní; může být platně napadena podle čl. 78, § 1 námitkou. Nestane-li se tak před stanovením procesní otázky nebo prohlásí-li se soud za příslušný, může být nepřislušnost napadena již jen odvoláním proti konečnému rozsudku (čl. 77, § 2 a čl. 78, § 2), ledaže se důvod neplatnosti stal zainteresované straně známým teprve po stavení procesní otázky (čl. 77, § 2).

3. V § 2 je požadována písemná forma pro souhlas soudního vikáře ve smyslu čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4 a domněnku jeho souhlasu je výslovně vyloučena. Dotčený soud tedy nesmí zkoumání své příslušnosti ve smyslu čl. 119 ukončit, aniž by měl předložen písemný souhlas.

4. Také soudní vikář, který má vyslechnout nežalující stranu, je vázán písemnou formou, a sice způsobem, že buďto opatří písemné stanovisko nebo sám konstatuje písemně skutečnost slyšení. Není požadováno, aby připojil tuto písemnost k listu, kterým sdělí dotčenému soudu svůj souhlas.

5. Soudní vikář ve smyslu čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4 si nemůže jednoduše přivlastnit stanovisko slyšené nežalující strany, nýbrž musí provést úvahy, na jejichž základě může dojít k jinému výsledku než strana sama:
  - také pokud se nežalující vyjádřila souhlas, může soudní vikář její možnost hájit se před dotčeným soudem posoudit za tak omezenou, že svůj souhlas nedá;
  - také pokud nežalující strana nesouhlasí s příslušností dotčeného soudu může soudní vikář dojít k výsledku, že jí z vedení procesu před tímto soudem nevychází žádná výrazná nevýhoda.
6. Soudní vikář, který má dát požadovaný souhlas, musí podle ^o3 a ^o4 výkladu Apoštolské Signatury z 27. 4. 1989 (AAS 81 [1989] 892-894) okolnosti případu pečlivě vyšetřit; k tomu má právo požadovat všechny potřebné informace, bez nichž zazní nedůvěra proti žalující straně. Má mít na paměti zvláštní obtíže, které vyplývají pro právo na obhajobu nežalující strany, pokud se připustí dotčený soudní stav. Proto nemá nikdy opomenout zvážit důvody pro připomínky, které strana eventuálně vznese. Smí zkoumat otázku, zda je dotčený soud soudem většiny důkazů, a na výsledku učinit závislým svůj souhlas.
7. Nežalující strana, kterou se její soudní vikář dotáže na možné připomínky, má podle ^o5 jmenovaného výkladu právo obdržet potřebné informace např. o žalobním důvodu a předložených důkazech.
8. Pro případ, že je pro diecézi, v níž nežalující strana bydlí, zřízen interdiecézní soud, není osobou míněnou v čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4 jeho soudní vikář, nýbrž soudní vikář jeho diecéze. V případě, že v diecézi není žádný diecézní soud, a tím ani žádný soudní vikář, protože celá soudní moc byla odevzdána interdiecéznímu soudu, je diecézní biskup osobou, která má provést slyšení nežalující strany a prohlášení souhlasu nebo nesouhlasu. Ohledně dotázání strany se může diecézní biskup nechat zastoupit, avšak nikoliv ohledně potřebného uvážení a prohlášení podle § 4.
9. Povinnosti slyšení stanovené v čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4 jsou nesplnitelné, pokud nemůže být nežalující strana nalezena, protože nemůže být sděleno ani její bydliště ani její skutečný pobyt. Pokud tedy zůstalo bezúspěšným pečlivé pátrání, které je požadováno v čl. 132, § 1, je to třeba v aktech konstatovat, a sice u dotčeného soudu. Praktický průběh může variovat:
  - Pokud nemůže být již v žalobě oznámeno, kde pobývá nežalující strana, provede dotčený soud pátrání ve smyslu čl. 132, § 1. Zůstane-li bezúspěšným, není zapotřebí zapojovat soudního vikáře ve smyslu čl. 10, § 1, ^o3 a ^o4. Dotčený soud učiní odpovídající záznam v aktech.
  - Pokud nemůže nežalující stranu nalézt dotázaný soudní vikář, buďto sám zařídí odpovídající pátrání nebo – to je třeba radit – je přenechá dotčenému soudu, neboť jako výsledek by mohlo vyjít najevo, že o souhlas má být požádán jiný soudní vikář. Také v tomto případě provede dotčený soud záznam v aktech.

Čl. 14

Soud lepších důkazů

In perpendendo utrum aliquod tribunal reapse illud sit loci in quo pleraeque probationes colligendae sint, considerandae sunt probationes tum quae ab utraque parte afferri praevidentur tum eae quae ex officio sint colligendae.

Při zvažování toho, zda je soud tím, u něhož se provede většina důkazů, se musí vzít v úvahu nejen důkazy, o kterých je možné předpokládat, že budou navrženy oběma stranami, ale také ty, které je třeba obstarat z úřední povinnosti.

1. Čl. 14 je doplněním k čl. 13, § 4: Dotázaný soudní vikář v případě příslušnosti požadované podle čl. 10, § 1, ^o4 neprovede jen úvahy přijaté v čl. 13 § 4 (srov. výše čl. 13 body 5 a 6), nýbrž zkoumá také otázku důkazních možností.
2. Článek podává znovu to, co již uvedla Apoštolská Signatura ve výkladu z 27. dubna 1989 (in AAS 81 [1989] 892-894). Podle ^o2 tohoto výkladu je soudem většiny důkazů ve smyslu tam interpretovaného kán. 1673, ^o4 ten soud, u něhož je třeba provádět skutečně většinu důkazů při zohlednění důkazních návrhů obou stran a důkazů prováděných z úřední povinnosti, dále při zvážení nejen jejich počtu nýbrž také jejich významu. Toto zkoumání přísluší soudu, který byl osloven jako soud většiny důkazů.
3. Ve stádiu, v němž je třeba zkoumat tuto otázku, jsou možnosti rozhodnutí ještě spíše vágní. Je třeba verifikovat předpoklady příslušnosti předtím, než je předvolána nežalující strana (srov. čl. 119, § 1). Zde se musí soudce spolehnout na údaje žalobce, nebo, pokud je nepovažuje za věrohodné, provést předběžné šetření ve smyslu čl. 120.

Čl. 15

Věcná souvislost

Cum matrimonium ob diversa nullitatis capita impugnatur, de iis ratione conexionis ab uno eodemque tribunali et in eodem processu videndum est (cf. cann. 1407, § 1; 1414).

Jestliže je manželství napadeno z různých důvodů neplatnosti, je o nich rozhodováno z důvodu spojitosti stejným soudem a ve stejném řízení (srov. kán. 1407, § 1; 1414).

1. Soudní místo věcné souvislosti se zakládá na uvážení procesní ekonomie a jednotného rozhodnutí. Činí nadbytečným zdvojené dokazování a zabraňuje tomu, aby byly vyneseny navzájem neharmonické rozsudky. Na tomto základě je místo soudu věcné souvislosti nezbytným, nestojí k výběru žalobci vedle jiných míst soudu, jak lze poznat z gerundiální formulace (*videndum est*).
2. U žaloby, s níž se usiluje o stanovení neplatnosti manželství, je při různosti žalobních důvodů věcná souvislost: Je-li žalobní důvod tentýž, jedná se o tutéž záležitost a je třeba aplikovat čl. 18 (srov. níže bod 5). Podají-li však např. oba manželé žalobu o neplatnost manželství, a sice každý u soudu bydliště druhé části podle čl. 10, § 1, ^o2, ale při uvedení různých důvodů neplatnosti manželství, pak je třeba vést řízení u stejného soudu kvůli věcné souvislosti, a sice u toho, který jako první předvolal žalovaného.
3. Zpravidla nemůže sám od sebe poznat soud dotčený první žalobou věcnou souvislost s druhým - zda se jiný soud nezabývá manželskou záležitostí totožných manželů. Pokud tedy žalovaný nepodá námitku nepřislušnosti podle čl. 78, § 1,

jeho příslušnosti přisvědčí. Pokud není námitka podána nebo je-li podle čl. 78, § 2 odmítnuta, je příslušnost dotčeného soudu fingována.

4. Pro otázku, které řízení je první, který mezi více různými žalobami dotčenými soudy je tedy příslušným na základě věcné souvislosti, je třeba aplikovat čl. 18. Dokud žádný soud nepředvolal příslušného žalovaného, jsou oba nebo všechny dotčené soudy příslušné stejným způsobem.
5. Pokud obě předložené žaloby ve skutečnosti představují totožnou záležitost a liší se jen v tom, že jsou zaměněny role žalobce a nežalující strany, ale jedná se o tytéž osoby, totéž manželství, tentýž nebo tytéž žalobní důvody a tentýž skutkový stav, o němž je třeba rozhodnout, činí předvolání nežalující strany absolutně nepřislušnými ostatní soudy ve smyslu čl. 9, § 1, ^o1. Potom nemůže být dále vedeno žádné platné řízení. Problém poznatelnosti této nepřislušnosti zůstává, neboť není instituciována komunikace mezi více soudy, které mohou být osloveny na základě různých důvodů příslušnosti podle čl. 10. Odlišně od případu neodhalené věcné souvislosti je zde druhým soudem vedeno řízení, které končí neplatným rozsudkem (čl. 270, ^o1).

Čl. 16

Příslušnost pro východní

§ 1. Tribunal Ecclesiae latinae, salvis artt. 8-15, causam nullitatis matrimonii catholicorum alterius Ecclesiae sui iuris cognoscere potest:

1° ipso iure in territorio ubi, praeter Ordinarium loci Ecclesiae latinae, non habetur alius Hierarcha loci cuiusvis alterius Ecclesiae sui iuris, vel ubi cura pastoralis christifidelium Ecclesiae sui iuris, de qua agitur, Ordinario loci Ecclesiae latinae commissa est ex designatione ab Apostolica Sede vel saltem de eius assensu (cf. can. 916, § 5, CCEO);

2° ceteris in casibus ex prorogatione competentiae a Signatura Apostolica sive stabiliter sive ad casum concessa.

§ 2. Tribunal Ecclesiae latinae in casu procedat oportet iuxta legem processualem propriam, sed nullitas matrimonii definienda est secundum leges Ecclesiae sui iuris ad quam partes pertinent.

§ 1. Soud latinské církve může, při zachování čl. 8 – čl. 15, rozhodovat záležitost neplatnosti manželství katolíků jiné církve svého práva:

1° samým právem v místě, kde se kromě místního ordináře latinské církve nenachází žádný jiný místní hierarcha jakékoliv jiné církve svého práva, nebo kde je duchovní správa věřících církve svého práva, o níž jde, svěřena místnímu ordináři latinské církve na základě určení Apoštolského stolce, nebo alespoň s jeho souhlasem (kan. 916, § 5, CCEO);

2° v ostatních případech jestliže Apoštolská signatura poskytne rozšíření pravomoci na trvalo nebo pro jednotlivý případ.

§ 2. Soud latinské církve musí v takovém případě jednat podle vlastního procesního práva, avšak o neplatnosti manželství musí rozhodnout podle vlastních zákonů církve svého práva, ke které strany přísluší.

1. Podle čl. 1 jsou soudy latinské církve o sobě příslušné jen pro manželské záležitosti latinských katolíků a pro ty nekatolické osoby, o nichž je řeč v čl. 2-4. Pro manželské záležitosti východních katolíků, tedy příslušníků katolické církve vlastního práva, pro něž platí CCEO, jsou latinské soudy příslušné,

- pokud není na místě žádný hierarcha církve nebo je duchovní správa orientálců přidělena latinskému místnímu ordináři, a sice Apoštolským Stolicem nebo s jeho souhlasem;
- pokud udělila Apoštolská Signatura odpovídající příslušnost, ať už pro jednotlivý případ nebo natrvalo, pokud to vyžaduje pastorační situace.

Pro oblast České biskupské konference rozhodla Apoštolská Signatura dne 5. srpna 1996 (Prot. № 4037/1/96 SAT), že jsou pro řeckokatolické věřící příslušnými místně příslušné soudy latinské církve.

2. Dotčeny jsou nejenom manželství mezi východními katolíky, nýbrž také ty s křesťany jiných konfesí nebo s nekřesťany. Manželské záležitosti, na nichž se účastní latinský katolík, patří bez dalšího do příslušnosti latinských soudů, pokud tam napadnou. Je-li žalobce východní katolík, řídí se příslušnost soudů podle práva jeho církve. Latinský soud však smí jeho žalobu přijmout a prohlásit se za příslušný, protože se jedná o manželskou záležitost také tohoto latinského katolíka.
3. Také pokud mají latinské soudy projednávat záležitosti neplatnosti manželství východních katolíků, platí latinský procesní řád, tj. CIC v podobě předložené instrukce. Kritéria hmotného práva, která jsou použitelná na tato manželství, se nacházejí v čl. 2 a 4.

Čl. 17

Příslušnost ve druhém stupni

Quoad competentiam tribunalium in secundo vel ulteriore iurisdictionis gradu servantur artt. 25, 27 (cf. cann. 1438-1439; 1444, § 1; 1632, § 2; 1683). Pokud jde o příslušnost soudů druhého a vyššího stupně, musí být zachovány čl. 25, čl. 27 (srov. kán. 1438-1439; 1444, § 1; 1632, § 2; 1683).

Tento článek odkazem objasňuje, že pro příslušnost soudu ve druhém a dalším stupni nejsou žádná kritéria odkázaná na povahu záležitosti nebo na zúčastněné osoby, nýbrž toliko soudně organizační, která jsou uvedena v uvedených čl. 25 a 27: příslušnost je vždy *competentia ratione gradus* (srov. čl. 9, § 1, ^o2).

Čl. 18 předvolání

Příslušnost na základě prvního

Ratione praeventionis, si duo vel plura tribunalia aequae competentia sunt, ei ius est causam cognoscendi, quod prius partem conventam legitime citaverit (can. 1415). Při stejné příslušnosti dvou nebo více soudů je z důvodu dřívějšího podání oprávněn projednat záležitost ten soud, který dříve zákonně obeslal žalovanou stranu (kán. 1415).

1. Aplikace tohoto článku nastává, když tatáž záležitost napadne před dvěma nebo více soudy. To je možné proto, protože na jedné straně oba manželé mohou podat žalobu na sobě nezávisle a potom jsou dána různá místa soudu, a na druhé straně také žalobci může být na výběr více míst soudu (asi podle čl. 10, § 1, ^o1 a ^o3).
2. Záležitost je tatáž, pokud jsou tytéž strany, brojí proti totožnému manželství a tvrdí tentýž právní důvod pro neplatnost svého manželství (srov. čl. 9 bod 3).

3. Pro určení příslušného soudu nezáleží na jednání příslušného žalobce, nýbrž na předvolání podle čl. 126 s účinky udanými v čl. 129.
4. Příslušnost na základě dřívějšího předvolání vylučuje z příslušnosti ostatní tou samou záležitostí oslovené soudy (čl. 9, § 1, ^{o1}). Odlišně od kodexu nařizuje instrukce absolutní nepříslušnost jiných soudů než toho, který nejprve předvolal.

Obtíže vyplývají z toho, že soud, který předvolal později, může jen námitkou nepřislušnosti získat poznatek o tom, že záležitost napadla u jiného soudu. Zřeknou-li se strany toho, aby vznesly námitku nebo alespoň dali soudu zprávu, potom dochází ke zdvojení rozhodnutí téže záležitosti před soudy téhož stupně. S ohledem na velmi nepatrné soudní výlohy řízení o neplatnost manželství není proti tomuto nešvaru dána žádná účinná ochrana. Soud, který později předvolal, vede k neplatnému rozsudku (čl. 270, ^{o1}).

Čl. 19

Příslušnost pro obnovu

§ 1. Si quis, finita instantia per peremptionem vel per renuntiationem, causam denuo introducere vel prosequi velit, adire potest quodlibet tribunal iure competens tempore resumptionis.¹⁷

§ 1. Pokud by chtěl někdo, po ustání řízení ukončením nebo zřeknutím se, záležitost nově předložit nebo v ní pokračovat, může se obrátit na jakýkoliv soud, který je podle práva příslušný v okamžiku opětovného zahájení.¹⁷

§ 2. At si peremptio aut renuntiatio aut desertio apud Rotam Romanam obtinuerit, apud unam Rotam reassumi potest causa sive eidem Tribunali Apostolico commissa sive ad idipsum per appellationem deducta.¹⁸

§ 2. Jestliže dojde k ukončení, zřeknutí se nebo opuštění řízení u Římské rotý, může být záležitost opětovně zahájena pouze u Roty, lhostejno zda byla svěřena tomuto Apoštolskému soudu nebo k němu přivedena odvoláním.¹⁸

¹⁷ SROV. PAP. KOM. PRO AUT. INTERP. CIC, Responsum z 29. dubna 1986, in *AAS* 78 (1986) 1324.

¹⁸ SROV. NORMY SOUDU ŘÍMSKÉ ROTY z 18. dubna 1994, čl. 70, in *AAS* 86 (1994) 528.

1. Předpoklady k zániku stavu zahájeného řízení jmenuje instrukce v čl. 146 (ztráta nečinností) a čl. 150 (ztráta vzdáním se). V tomto článku se kvůli systematickým souvislostem vykládá, u kterého soudu může být záležitost obnovena.
2. Pro záležitosti, které byly projednávány diecézním nebo interdiecézním soudem, je možné opětovné přijetí u každého soudu, který je v okamžiku obnovení příslušný podle obecných pravidel pro záležitost. To vysvětlila autentická interpretace ke kán. 1522 a 1525 jmenovaná v poznámce. Strana, která by chtěla záležitost obnovit – každá procesní strana může podat návrh na obnovení -, se tedy nemusí obrátit na soud, který záležitost předtím projednával.

Pro obnovení prvostupňového řízení jsou na výběr skutkové podstaty příslušnosti čl. 10, pro obnovení odvolacího řízení soudy, které přicházejí v úvahu na základě instančního postupu (srov. čl. 25 a čl. 27).

3. Pro záležitosti, které již napadly u Římské Roty, je obnovení možné jen tam, pokud

- tam záležitost dospěla skrze odvolání;
- pokud byla záležitost Římské Rotě přikázána.

Není tedy možné třeba vzdát se v odvolacím řízení u Římské Roty zahájeného řízení, aby byla potom záležitost zahájena u jiného odvolacího soudu, jemuž by se mohlo směřovat odvolání místo Roty.

Čl. 20

Kompetenční konflikt

Conflictus competentiae inter tribunalia eidem tribunalii appellationis subiecta, ab hoc tribunalii solvuntur; a Signatura Apostolica, si eidem tribunalii appellationis non subsunt (can. 1416).

Jestliže vznikne spor o příslušnost mezi soudy, které podléhají témuž odvolacímu soudu, rozřeší spor o příslušnost tento odvolací soud; jestliže podléhají různým odvolacím soudům, rozřeší spor Apoštolská signatura (kán. 1416).

1. Témuž odvolacímu soudu podléhají sufragánní soudy, jejichž odvolacím soudem je podle čl. 25, n. 1 soud metropolitní. Dostane-li se soud metropole jako prvostupňový do kompetenčního sporu se sufragánním soudem určeným podle čl. 25 n. 2, nemají žádný společný odvolací soud, nýbrž musí se obrátit na Apoštolskou Signaturu. Totéž platí pro diecézní soudy, které nepatří k témuž metropolitnímu spojení.
2. Společný odvolací soud má podle čl. 25, n. 3 možná také více interdiecézních soudů podle čl. 23.
3. Pro rozhodnutí kompetenčního konfliktu je třeba použít normy o příslušnosti podle čl. 10 a čl. 15 – čl. 18. Nestačí-li, protože třeba v případě čl. 18 oba soudy předvolali příslušnou nežalující stranu v tentýž den, musí odvolací soud předat věc Apoštolské Signatuře, které podle čl. 124, n. 3 *Pastor bonus* přísluší oprávnění určit příslušnost.

Čl. 21

Kompetenční námitka

Si exceptio proponatur contra tribunalis competentiam, serventur artt. 78-79.

Je-li podána námitka nepřislušnosti soudu, postupuje se podle čl. 78 – čl. 79.

Článek 21 je čistě odkazovací norma. Čl. 78 pojednává o námitce relativní a absolutní nepřislušnosti, čl. 79 o povinnosti soudu, při poznatku absolutní nepřislušnosti tuto nepřislušnost deklarovat.

Pokračování příště